

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱԿԵՏԱՐԱՆ ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Ծանօթ է որ ներշնչեալ շորս Աւետարաններէն դատ զանազան անձերու կողմէ գրուած են շատ մը այլ աւետարաններ՝ որոնցմէ ոմանք երբեմն բաւական յարգ վայելած են։ Այդ տնօրէն աւետարանները զործր կը համարուին աղանդաւորներու, գրուած՝ իրենց հերետիկոսութիւնը հաւատացեալներու մէջ դիրութեամբ տարածելու նպատակով։

Անոնք աւետարաններու կողքին կը յիշուին նաեւ Քրիստոսի մանկութեան նուիրուած գիրքերը, որոնց ուսումնասիրութիւնը շատ հետաքրքրական է, քանի որ ընդունուած շորս Աւետարանները շատ բան չեն ըսեր մեր Տիրոջ մանուկ կեանքին մասին։

Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց Վանքի Զեռադրաց Մատենադարանին մէջ զանուող թիւ 1432 ձեռագիրը Մանկութեան աւետարան մըն է, գրութեան թուականը, վայրը եւ գրիչը անյայտ։ Հ. Եսայի Տայեցի 1898ին ի վենետիկ Մանկութեան աւետարան մը հրատարակած է «Թանգարան Հայկական Հին եւ Նոր Դպրութեանց» Բ գրքին մէջ, «Գիրք Տղայութեան Քրիստոսի» խորագրով։ Գիրքը ունի Մանկութեան աւետարանի երկու օրինակներ եւ քանի մը հատափոփոքներ։

Բաղդատելով մեր ձեռագիրը տպագրեալին հետ, կը տեսնենք որ մերինը ունի շատ մը առանջութիւններ։ Մեր ձեռագիրը թէ՛ սկիզբը, թէ՛ վերջաւորութեան եւ թէ գրքին զանազան մասերուն մէջ ունի յաւելումական հատուածներ։ Պէտք է ըսել նաեւ որ տպագրեալին մէջ գտնուող հատուածներ երբեմն կը պակսին եւ կամ աւելի կարճ են մեր ձեռագրին մէջ։ Տպագրին եւ ձեռագրին բաղդատութեան մի քանի օրինակներ գրուած են Սրբոց Յակոբեանց Զեռադրաց Յուշակի Ե. Հատորին մէջ, էջ 103—107։

Տպագրին եւ ձեռագրին բաղդատութեան մէջ կը հանդիպինք թուականներու եւ ամիսներու տարբերութեանց, ինչպէս նաեւ դէպքերու տեսն Քրիստոսի տարիքին յիշատակութեան։ Կարգ մը քաղաքներու, վայրերու եւ անձերու անուններն ալ երբեմն փոքր կամ զգալի տարբերութիւններ ունին։ Մեր ձեռագիրը տպագրեալին աւելի ընդարձակ ըլլալով, կ'ենթադրենք թէ մանկութեան միւս աւետարանները զգտուած են նման ընդարձակ քնադէժ մը՝ որ ժամանակի ընթացքին կորսուած ըլլալու է։ Տպագրեալին Ա. եւ Բ օրինակներէն պակսող հատուածները երբեմն կը գտնուին հատափոփոքներուն մէջ, ինչպէս ցոյց կու տայ մեր կատարած բաղդատութիւնը։

Տպագրին ներկայութիւնը մեղի օգտակար եղաւ՝ ձեռագրին կարգ մը տողերուն սխալ ընթերցումը ուղղելու եւ իմաստը յստակացնելու։ Զեռագրին համառօտագրութիւնը սովորականէն աւելի էր, իսկ ուղղադրութիւնը՝ արտառուց։ Տպագրին ուղղադրութիւնը ձեռագրէն աւելի կանոնաւոր է, բայց Բ օրինակին ծանօթութիւնէն երբեմն կ'իմանանք որ ձեռագրին թուղթեր ինկած են։ Տպագրին մէջ երբեմն կարգ մը բառեր սրբագրուած են Բ օրինակին եւ կամ

Հատակոտորի մը համաձայն, որոնք կը համապատասխանեն մեր ձեռագրին: Իսկ կան ալ պարալաներ, երբ մեր ձեռագիրը երեւան կը հանէ կատարուած սրբագրութեան անճիշդ ըլլալը:

Օտար լեզուներով եւս կան անվաներ աւետարաններ, որոնց կարգին նաեւ Մանկութեան դիրքեր՝ բոլորովին տարբեր մեր ձեռագրի օրինակէն եւ յաճախ շատ աւելի հակիրճ: Հետեւաբար կրնանք ըսել թէ մեր ձեռագիրը առաւելութիւններ ունի թէ՛ սպագրեալին եւ թէ՛ օտար լեզուներով թարգմանուած Մանկութեան աւետարաններու վրայ:

Հոս մեր ձեռագրին հետ դէմ առ դէմ կը ներկայացնենք քանի մը հատուածներ Վենետիկի սպագրութեան Ա. եւ Բ օրինակներէն եւ Զ եւ Ը հատակոտորներէն, զաղափար մը տալու համար մեր թիւ 1432 ձեռագիր Մանկութեան աւետարանի բովանդակութեան եւ ընծայած նորութիւններուն մասին: Կրկնենք թէ քննական հրատարակութիւն մը կազմելու ժամանակ մեր սոյն ձեռագիրը կարեւոր նպաստ մը կրնայ մատուցանել դործին:

Ներկայ հրատարակութեան մէջ զտնուող անկիւնաւոր փակագծերը դրուած են մեր կողմէ՝ բառին իմաստը ուղիղ դարձնելու նպատակաւ, իսկ սովորական փակագծերու մէջ առնուած են աւելորդ նկատուած դիրերը: Զեռագրին մէջ շատ մը տեղեր պահած ենք գրչին ոճն ու բարբառային ձեւերը, ինչպէս նաեւ ուղղագրութիւնը:

ՍԻՓԱՆ ՎՐԴ. ՄԽՍԵԱՆ

1. Ձեռագիր Ս. Յ. Թ. 1432, էջ 13

Յաւուր մեծի տօնին նաւակատեացն որ յերուսաղէմ եւ անդէրը ժողովեցան ամենայն բազմութիւն քահանայի[ց]ն ի տաճարին տեառն ի հեռաստանէ եւ ամենայն գաւառաց շուրջ զկողմամբ [բ]քն աշխարհին այնոցիկ, ի քաղաքաց եւ ի գեղջաց եւ յադարակաց գային բազում ընծայիւք մատուցանել պատարագ Աստուծոյ ըստ իւրաքանչիւր չափու հասակի կարեաց, յօղեաց եւ ի խոյոց եւ ի գառանց ոչխարաց եւ ի դուարակաց եւ այլ անասնոց սրբոց չորքոտանեաց եւ ի թռչնոց երկնից:

Եւ նստեալ կային ընդ միմեանս քահանայքն եւ ծերք ժողովողեանն. եւ մեծ քահանայապետն Եղիազար նստէր ընդդէմ բազմութեան մարդկան տեսանել զնուէրս տաճարին, զոր բերեալ մատուցանէին ժողովուրդն յառաջի նորա եւ նոքա թուէին իւրաքանչիւր անուանս գրով եւ ուրախ լինէին ի գործս ձեռաց իւրեանց զոր առնէին:...

2. Ձեռագիր Ս. Յ. Թ. 1432, էջ 18

Իսկ այր նորա Յովակիմ յորժամ ել ի տանէ իւրմէ՝ առեալ զհօտս եւ զսովիւս հօտից իւրեանց, զնաց ի լեռնակողմն ի տեղի անապատ եւ անդ հարկանէր զխորանն իւր, եւ կայր աղօթս եւ պահս զքառասուն տիւ եւ զքառասուն գիշեր լալով եւ արտասուելով, լուկով հացիւ եւ ջրով միայն շատացեալ. խնդրէր եւ նա Աստուծոյ ցաւազին անձամբ եւ ասէր այսպէս.

Յիշեալ զիս, Տէր, ողորմութեամբ քոյ եւ զթութեամբ, ըստ բազում, մարդասէր կամաց քոց քաղցրութեան, եւ արա առ իս դարերարութիւնս քոյ, որպէս եւ նախահօրն մեր Աբրահամով՝ ի ժամանակի ծերութեան իւրում, եւ ետուր նմա գաւազկ օրհնութեան, որդի աւետեաց, զիս[ա]հակ միամօր՝ ժառանգ միւրթարութեան իւրոյ յազգս իւր: Եւ որպէս Եղկանայի ետուր զորդի Աննայի սրբութեան զՍամուէլ, ի ժառանգութիւն հօր իւրոյ:

Եւ ապա Յովակիմ հանապազ լալով եւ արտասուելով հայցէր Աստուծոյ ցաւազին անձամբ՝ խնդրէր զողորմութիւն Աստուծոյ եւ ասէր [ի] միտս իւր, եթէ ոչ իջից աստի, եւ ոչ կերա[յ]ց եւ ոչ արբից, եւ ոչ տաց քուն աչաց իմոց, եւ ոչ հանգիստ [իւրանաց] իմոց, մինչեւ այց արասցէ Տէր ի վերայ իմ եւ ողորմեսցի ծառայի իւրում:

3. Ձեռագիր Ս. Յ. Թ. 1432, էջ 115

Յա[յ]նժամ թագաւորն Մելքոն առեալ զգիր կտակին զոր ունէին ընդ իւրեանս պահեալ՝ զոր բնկալան յառաջին նախահայ[յ]րցն, եւ տարեալ մատուցին առաջի մանկանն եւ ասեն. Ահայ նամակն զոր կնքեալ ետուն ի պահեստի նախահարքն մեր առ Տէր.

1. Տպագիրը չունի:

2. Տպագիր, Ա. օրինակ, էջ 1

Իսկ այրն Յովակիմ յորժամ եւ ի տանէ իւրմէ՝ առեալ զհօտըս եւ զհովիւս, զնաց յանապատն, եւ անդ հարկանէր զվրան իւր. եւ կացեալ նորա յաղօթս զքառասուն տիւ եւ զքառասուն գիշեր՝ լալով եւ արտասուելով, լոկ հացիւ եւ ջրիւ միայն. նստեալ խնդրէր յԱստուծոյ ցաւագին անձամբ եւ ասէր այսպէս.

Յիշեա՛ գիտ, Տէր, ըստ ողորմութեան եւ արդարութեան քո, եւ արա յիս զնշան բարերարութեան քո, որպէս արարեր նախահօրն մերում Արքանամու. որ ի ժամանակի ծերութեան ետուր նմա զաւակ օրհնութեան որդի աւետեաց զՍահակ միամօր, եւ ժառանգ միութարութեան յազգս իւր:

Եւ այսպէս արտասուելով հայցէր յԱստուծոյ ցաւագին անձամբ՝ խնդրելով ողորմութիւն ի Տեառնէ. եւ ասէր. Ո՛չ իջից աստի, ո՛չ կերայց եւ ո՛չ արբից՝ մինչեւ այց արասցէ Տէր ի վերայ իմ, եւ ողորմեսցի ծառային իւրոյ:

3. Տպագիր, էջ 294

Հ ա տ ա կ ո տ ո ռ Զ

Յաղագս Մոգուց Թագաւորաց Թէ Ո՛րպէս եկին

Զօրօֆն իւրեանց յԵրուսաղէմ

Եւ ապա դարձեալ Թագաւորն մոգուց Մելքոն՝ առեալ ըզգիրն կտակին՝ զոր ունէին ընդ ինքեանս պահեալ յառաջին նախահարցն, եւ տարեալ մատուցին առաջի մանկանն եւ ասէին. Ահա նամակն քո՝ զոր կնքեալ ետուր ի պահեստի նախահարցն մերոց.

Բաց եւ ընթերցիր զգիր գրո ձեռին քո: Եւ գիր գրոյն զոր կնքեալ կայր ի պահեստի՝ այս էր, զոր մոգքն ոչ արժանի համարեցան լինթեռնուլ ումեք քահանայիցն կամ ժողովրդեանն, զի ոչ էին արժանի նոքա որդիք արքայութեան լինելոյ, զի խաչողք եւ ուրաջողք էին լինելոց նոքայ:

Այս էր գիրն որ գրեալ էր մատամբն Աստուծոյ եւ կայր ի պահեստի հրամանաւ նորին: (Ջհետ) [Ձի յետ] ելանելոյ նախաձորն Աղամայ ի դրախտէն, եւ կայէնի սպանանելոյ զԱրէլ զեղբայր իւր, սուգ առեալ Աղամ եւ Եւայ ի վերայ մահուան որդւոյ իւրեանց: (Յ) Ետ նմայ Աստուած զՍէթ, որ թարգմանի Որդի Մըխիթարութեան, զի առաջ Աղամ ցանկացաւ Աստուածանալ, եւ Աստուած յետոյ խոնարհեցաւ մարդանալ վասն առաւել զթոյ իւրոյ եւ մարդասիրութեան: Եղ Աստուած զուխտ եւ գերզումն իւր ընդ Աղամ, միջնորդութեամբ [գրոյն որ] գրեալ եւ կնքեալ [էր] մատանեաւ իւրով, եթէ ի ՁՌ [վեց հազար] եր(ր)որդ ամի, օր ի վեցերորդի, սկիզբն լինելութեան քո, առաքեմ զմիածին որդին իմ գրանն Աստուած որ եկեալ մարմնանայ ի զաւակէ քում [մ]է եւ լ[ի]նի որդին իմ որդի մարդոյ, եւ զքեզ դարձեալ վերստին յառաջին փառսն դարձուցէ: Եւ այնժամ զու Աղամ եղիցիս իբրեւ զմի ի մէնջ անմահ մարմնով եւ ընդ Աստուած միաւորեալ:

4. Ձեռագիր Ս. Յ. Թիւ 1432, էջ 129 – 130

Ապա խորհուրդ արարեալ քահանայիցն եւ ամենայն ժողովուրդեանն, կացուց [ան]ե(ա)լ քահանայապետ Տաճարին եւ աւարեալ նոցա աղօթս, խնդրէին ի Տեառնէ լինել սպասաւոր Սրբոյ Սեղանոյն Աստուծոյ: Եւ արկին վիճակ, եւ ել վիճակն ծերոյնոյն Սիմէոնի: Եւ կացեալ նայ քահանայապետ Տաճարին:

5. Ձեռագիր Ս. Յ. Թիւ 1432, էջ 130 – 131

Վասն Եգիպտոս Գնալոյ

Իսկ յետ կատարելոյ աւուրցս այսոցիկ, երեւեալ հրեշտակ Տեառն Յովսէփու եւ ասէ. Արի առ զմանուկն եւ զմայր իւր եւ փախիր Եգիպտոս, զի ի խնդիր է Հերովդէս վասն մանկանդ կորուսանել զդայ, քանզի եկեալ պատմեցին նմայ եթէ մանուկն Յիսուս կենդանի է:

6. Ձեռագիր Ս. Յ. Թիւ 1432, էջ 132

Եւ անտի յարուցեալ գնացին մերձ առ սահմանս յԵգիպտոսի ի քաղաք մի, որում անու[ա]նեալ կոչի Ուահրէ, ի թագաւորական կայանս, ի պալատ արքունական, որ էր տեղի ապարանից, եւ ի բերդի, որ էր բարձրաւանդ [ա]կ մեծ՝ յոյժ գեղեցիկ եւ վայելուչ նկարեալ եւ [յ]օրինեալ, զոր Աղեքսանդր թագաւորն շինեալ էր առաջ, [յ]աւուրս ի խանութեան իւրոյ: Եւ անդ կացեալ նոցա աւուրս բազումս, եւ մանուկն Յիսուս էր ամաց մի, եւ ամսոց թ. [ինն] :

ա՛ռ բաց եւ կարդա զգիրս քո, զի ձեռագիր անուան քո է: Եւ զիր գրոյն զոր գրեալ էր եւ կայր ի պահեստի, այս է, զոր եւ մոզքն ոչ արժան համարեցան բանալ եւ տալ ընթեռնուլ ումէք ի քահանայիցն, եւ կամ ի ժողովրդենէն լսել ուրուք. զի ոչ էին նոցա արժանի լինել ժառանգ արքայութեան երկնից, զի խաչողքն եւ ուրացողքն լինելոց էին նոքա:

Այս է զիր գրոյն զոր կնքեալ եւ պահեալ կայր հրամանաւն Աստուծոյ: Զի յետ (յօր. զհետ) ելանելոյն Ադամայ ի դրախտէն եւ Կայենի սպանեալ զԱբել, սուգ առեալ Ադամայ ի վերայ մահուան որդւոյ իւրոյ. քանզի յետ ելանելոյն Ադամայ ի դրախտէն եւ Տէր նմա որդի զԱբել, որ թարգմանի միւրթարութեան որդի. զի Ադամ յառաջ ցանկացաւ աստուածանալ, եւ Աստուած խոնարհեցաւ յետոյ մարդանալ, եւ զնա աստուածացուցանել վասն առաւել գթոյն իւրոյ մարդասիրութեանն: Եդ Աստուած զուխտն իւր եւ զերդումն ընդ Ադամայ, միջնորդութեամբ գրոյն որ գրեալ եւ կնքեալ էր մատամբն իւրով, եթէ ի վեց հազարերորդ ամին, (աւ)ուր վեցերորդի, սկիզբն լինելութեան քո, առաքեմ զմիածին որդին իմ զբանն Աստուած, որ եկեալ մարմնանայ ի զաւակէ քումմէ, եւ լինի որդին իմ որդի մարդոյ, եւ զքեզ յառաջին փառսն դարձուցանեմ վերստին. եւ յայնժամ եղիցիս զու Ադամ, իբրեւ զմի ի մէնջ, անմահ մարմնով ընդ Աստուած միաւորեալ:

4. Տպագիր, Բ. օրինակ, էջ 136

Ապա յետոյ խորհուրդ արարեալ քահանայիցն եւ ամենայն ժողովրդեանն, կացուցանել քահանայապետ տաճարին. եւ արարեալ նոցա աղօթս առ Տէր Աստուած, խնդրէին ի Տեառնէ լինել ըստ պատուոր սրբոյ սեղանոյն. եւ արկին վիճակ, եւ ել վիճակ Սիմէոնի ծերունոյն: Եւ կացեալ նա քահանայապետ տաճարին...

5. Տպագիր, Բ. օրինակ, էջ 136

Վասն հրեշտակին յայտնելոյ Յովսեփայ փախչել յեգիպտոս:

Երեւեալ հրեշտակ Տեառն Յովսեփայ եւ ասէ. Արի ա՛ռ ըզմանուկդ եւ զմայր իւր եւ փախիր յեգիպտոս. զի խնդրէ Հերովդէս կորուսանել զմանուկդ: Զի եկեալ պատմեցին արքային վասն Յիսուսի. եթէ մանուկն այն կենդանի է:

6. Տպագիր, էջ 307

Հ ա տ ա կ ո տ ո Ր Ը

Եւ անտի յարուցեալ զնացին ի սահմանս Եգիպտոսի, ի քաղաք մի որ անուանեալ կոչի Խարհէ, ի Թագաւորանիստ կայանս ի պաղատն արքունական, որ էր տեղի ապարանից եւ բերից, կարի բարձրաւանդակ եւ վայելուչ նկարեալ եւ յօրինեալ, զոր Աղէքսանդր Թագաւորն շինեալ էր: Եւ կացեալ նոցա անդ առուրս բացում, եւ մանուկն Յիսուս էր տարւոյ միոյ եւ ինն ամսոյ:

7. Ձեռագիր Ս. Յ. ԹԻԼ 1432, Էջ 244 – 246

Եւ Գամաղիէլ ասէ ցթազաւորն. Ասացի քեզ առաջագոյն եւ ոչ լուար ինձ եթէ անմեղ է մանուկն Յիսուս եւ ոչ հաւատացեր ինձ:

Եւ կացեալ որդի թազաւորին կենդանի գօրն ամենայն, եւ ամենայն բազմութիւն քաղաքին մարդկան՝ ի մեծամեծէ մինչեւ ցփոք(ր)ունս գային տեսանել զնա, եւ նա նստեալ խօսէր եւ պատմէր նոցա զտեսիլն եւ սքանչելիս մեծամեծս:

Եւ ապա դարձեալ առէ ցնա Յիսուս. Ջենոն, որդի թազաւորի, երթ ի մահիճս քո եւ ննջեա մինչեւ գայ յարուցիչն: Եւ յարեալ մանուկն աթոռոյ իւրմէ եւ եզ զզլուխ իւր ի մահիճս եւ ննջեաց:

Եւ զայն տեսեալ բազմութիւն քաղաքին մարդկան, հիացեալ զարմանային՝ երկեան երկիւղ մեծ եւ ասէին. Արդար [եւ] մանուկն Յիսուս Աստուած է եւ կամ Աստուծոյ առաքեալ:

Իսկ թազաւորն եւ ամենայն բազմութիւն մարդկան անկեալ առ ոտս Յիսուսի աղաչէին զնա եւ ասէին, եթէ՝ կենդանացոյ ըզմեռեալն զոր յարուցեր:

Եւ Յիսուս ոչ կամեցաւ: Ասէ ցթազաւորն. Առաջ ասացի քեզ եւ ոչ լուար ինձ եթէ շատ աղաչես զիս եւ ոչ օգտիս, զի անիրաւ զատաւատանաւ դատէիր զիս:

Ոչ յաղազս բարերարութեան քո արարի ես զայդ, այլ յաղազս իմոյ վկայութեան յարուցեալ կացուցի զնա կենդանի:

Ասէ ցնա թազաւորն. Աղաչեմ զքեզ, Տէր, լուր ինձ եւ մի բարկանար ի վերայ մեր եւ մի հատուցաներ մեզ չարին չար զոր աւրարք քեզ, զի բարերար եւ մարդասէր ես. ողորմեայ ինձ: Զայս և

7. Տպագիր, Բ. օրինակ, էջ 202

Պատասխանի ետ Գամաղիէլ եւ ասէ։ Ո՛ր արքայ, յառաջ ասացի քեզ եթէ լուր ինձ, արդարեւ անմեղ է մանուկս այս, եւ դու ոչ հաւատացեր բանից իմոց՝ զոր ասացի։

Եւ կացեալ որդի թագաւորին կենդանի, զօրն ամենայն նստեալ ի մէջ նոցա, խօսէր ընդ մեծամեծսն եւ ընդ իշխանսն, եւ պատմէր նոցա տեսիլ իմն եւ սքանչելիս մեծամեծս, եւ ամենեքեան ի մեծէ մինչեւ ի փոքունս եկեալ երկրպագէին որդոյ թագաւորին, եւ խնդութեամբ ողջոյն տային, մինչեւ ի մերձենալ երեկորեայ՝ հասանել զիշերոյն։

Ապա դարձեալ Յիսուս ասէ ցնա. Զինոն, որդի Բարէյեսու թագաւորի, ե՛լ ի մահիճս քո, ննջեա եւ հանգիր մինչեւ ի դալուստ արգար դատաւորին։ Եւ զայս ասացեալ Յիսուսի, յարեաւ Զինոն յաթոռոյ իւրմէ, եւ եղ զգլուխն ի մահիճս իւր եւ ննջեաց։

Եւ զայն տեսեալ ամենայն բազմութիւնք մարդկան զսքանչելի զգործն զոր արար Յիսուս, յահէ եւ յերկեղէ անտի՝ անկեալ յերկիր, եւ եղեն ամենեքեան առ ժամ մի անչնացեալ որպէս ըզմեռեալ։

Եւ յարուցեալ ամենեցուն անկանէին առ ոտս նորա լալով եւ արտասուելով, աղաչէին զնա եւ ասէին. կենդանացո՛ղ զմեռեալն զոր յարուցեր։

Եւ Յիսուս ասէ. Ո՛ր թագաւոր, փոխանակ ողորձական եւ քաղցրութեան բանիցն զոր յինէն լուար եւ հաւատացեր, նոյնպէս եւ ես աղաչանաց եւ բարեխօսութեան ձերոց լուայց ձեզ. որ ոչ ոք ի քաղաքիս յայսմիկ միով բանիւ օգնական եղեւ ինձ, այլ ամենեքեան ժողովեցան ժողովք չարեաց, եւ ի մահ դատապարտեցին զիս, եւ ես յառաջ ասացի քեզ ո՛ր թագաւոր, տե՛ս, յետոյ ապալաւս եւ ինչ որ օգտիս։

Եւ ես յառաջ ասացի քեզ ո՛ր թագաւոր, տե՛ս, յետոյ ապալաւս եւ ինչ որ օգտիս։

Ասէ թագաւորն. Ես ոչ կարացի իմանալ եւ ճանաչել զքեզ, եթէ ո՞ր իցէ սա՝ որ մարմնով ի յերկրի Աստուած երեւեալ՝ ունել իշխանութիւն ամենայնի՝ կենաց եւ մահու։ Ասէ Յիսուս. Ես վասն փառաւորութեան մարդկան ումեք՝ եւ ո՛չ վասն քո յարուցեալ կենդանացուցի զմանուկն զայն, այլ վասն այնչափ նեղութեան եւ նախատանացն զոր կրեցի ի ձէնջ. վկայ խնդրեցեր յինէն, եւ ոչ ոք եղեւ ինձ օգնական, զնա յարուցեալ վկայ կացուցի ինձ, եւ եցոյց զմահապարտն թէ ո՛ր էր սպանողն իւր։

Ասէ արքայն. Լո՛ւր աղաչանաց իմ եւ ամենայն բազմութեան ժողովոյս՝ եւ կենդանացո զորդին իմ։ Ասէ Յիսուս. Ես ի ոյումեքէ ոչ երկնչիմ, եւ մարդկան ումեք չար ինչ ոչ արարի,

Եւ ո՛չ եթէ յաղաղս բարերարութեան արարի ես զայդ, այլ յաղաղս իմոյ վկայութեան, որ իմացար եւ ծանեար զսպանող որդոյ քո։

Ասէ թագաւորն. Մի՛ բարկանար ի վերայ մեր, եւ մի՛ հատուցաներ չար ինչ զոր արարաք քեզ։ Ասէ Յիսուս. Մի՛ այդչափ յաճախեր բանօք աղերսանօք խօսել ընդ իս, եթէ լուեալ էիր բանից

զայլ ինչ բանս աղերսանաց խօսեցաւ առաջի Յիսուսի: Ասէ Յիսուս. Ո՛ր արքայ, մի՛ այդչափ անայխոսի բռնադատեր զիս. եթէ լսեալ էիր բանից իմոց եւ հաւատացեալ էիր վկայութեանս, կարող էիր առնել զայդ յաղազս բարերարութեան քո զոր արարեր մեզ:

Իսկ յորժամ ոչ լուար ինձ դու եւ ոչ յիշեցիր եւ զմտաւ ածեր զգործ սքանչելիացն զոր արարի յառաջի քո ի շինուած տաճարին զոր զպակասութիւն փայտին աւել արարի, ընդէ՞ր ոչ հաւատացեր, այլ զամենայն բարութիւն քո եւ զպարգեւ ողորմութեան քո զոր շնորհեցիր մեզ այլոց հարախօսաց վկայութեան զամենայն կորուսեր:

8. Ձեռագիր Ս. Յ. Թիւ 1432, էջ 259 – 260

Ասէ է՛լ. եւ ո՞չ իսկ առաջ սասցի քեզ եթէ ոչ ես գործոյդ ծանօթ, մի՛ ինչ առնէր բան [յ] անձնէ զոր ոչ գիտես: Ասէ Յիսուս. Ո՛ր վարդապետ, հայեաց աչօք քո եւ տես եթէ զի՞նչ [չ] վնաս արարի, եւ կամ զո՞ր գործ արուեստի խափանեցի: Ասէ է՛լ. Ահա տես որպէս կարացից տալ իւրաքանչիւր գոյնս ներկիցն զոր խնդրեն: Ասէ Յիսուս. Յորժամ գնաց [եր] խաղաղութեամբ զճանապարհ [ւ] քո եւ ուրախութեամբ դարձար ի տունս քո, ոչ մի ինչ պակասութիւն եղեւ ի տանէ աստի, եւ գործն զոր ժողովեալ էիր եւ կամէիր առնել, խորհեցաւ ես ի մտի իմում եթէ արարից զայս մինչեւ եկեսցէ նա, եւ զոր ինչ այլ ներկ բերիցէ զայն ինքն արասցէ, եւ ես ոչ կամեցայ պարապորդ կ(ե)ալ մինչեւ եկեսցես: Ասէ է՛լ. Եթէ եկեսցէ եւ խնդրեսցեն զիւրաքանչիւր զգործն, զի՞նչ տաց պատասխանի:

9. Ձեռագիր Ս. Յ. Թիւ 1432, էջ 369

Անձանց ներելոց բժշկութիւն եւ կեանս շնորհէր, եւ հոգոց աղատութիւն եւ կեանս պարգեւէր: Ընդ որոյ եւ մեք ընդ հրեշտակս պարեսցուք, ընդ երկնային զօրոն երդեսցուք, ընդ հովիւան բարերանեսցուք, եկեղեցիս օրհնեսցուք, առ միմեանս տօնեսցուք, զՀայր փառաւորեսցուք, եւ Որդւոյն երկիր պապեսցուք, զՍուրբ Հոգին պատուեսցուք, զԵրրորդութիւն միշտ գովեսցուք, օրհնութիւն եւ փառս վերառաքեսցուք, Եօաննէնայ Տէրութիւն Հօր եւ Որդոյ եւ Սուրբ Հոգոյն, յայժմ եւ միշտ յաւիտեանս լաւխանից. ամէն:

խմոց, կարող էի առնել քեզ զայդ յազազս բարերարութեան քո զոր արարեր մեզ.

Իսկ յորժամ ոչ յիշեցեր եւ ոչ զմտաւ ածեր զգործ սքանչելեացն՝ զոր արարի առաջի քո ի շինուած տաճարին, որ զպակասութիւն թերութեան փայտին յաւել արարի, ընդէ՞ր ոչ հաւատացեր ինձ. այլ զամենայն բարութիւն եւ պարզեւս ողորմութեանն քո զոր շնորհեցեր մեզ, այլոց չար խօսօք վկայութեան՝ զամենայն կորուսեր:

8. Տպագիր, Ա. օրինակ, էջ 95

Ասէ Իսրայէլ. Ո՞չ ասացի քեզ. մի՛ առնէր ինչ յանձնէ քո, զոր ո՛չ գիտես: Ասէ Յիսուս. Վարպետ հայեա՛ց աչօք քո եւ տե՛ս. զի՞նչ վնաս արարեալ եմ քեզ: Ասէ Իսրայէլ. Ո՞րպէս կարացից համարս տալ զգոյն եւ զներկն, զոր խնդրեն յինէն: Ասէ Յիսուս. Յորժամ գնայիր խաղաղութեամբ եւ դարձար ի տուն քո, զի՛նչ պակաս գտար: Ասէ Իսրայէլ. Եթէ խնդրեն իւրաքանչիւր զգործն իւր, զի՞նչ արարից:

9. Տպագիրը չունի: